

és kissé merevnek tartjuk az álláspontját a modern iránynyal szemben, de rendszeren magunk is, fiatalok, igazat kell hogy adjunk a tűnőfélben lévő historiai korszak egyik utolsó, nagynevű képviselőjének. Irodalmunk multja sokkal ragyogóbb mint jelene, természetes, hogy a kinek nagyrésze volt a multban s átéli a jelent, érzi a kettő közt a különbséget. Mi pedig, a kik testi szemünkkel nem láttuk a nagy kort, irodalmunk arany korát, iparkodjunk lelki szemünkkel nézni, s úgy érteni meg és méltányolni a XIX. század irodalmát.

A biztos vezetőnek, Gyulai emlékbeszédeinek, pedig adózzunk a köteles és őszinte hálaival. R.

1. *A könyvtártan alapvonalai. Irta Ferenczi Zoltán Budapest. Athenaeum 1903.* — 2. *A könyvtári tudományok célja és feladata Magyarországon, írta Gyulai Farkas. Kolozsvár. 1903.*

Gyulai Farkas azzal kezdi dolgozatát, hogy a könyvtári tudományokat az arab tündérregék ama szolgálattevő szelleméhez hasonlítja, kinek kötelessége láthatatlanul ura mellett lenni s annak hívására azonnal megjelenni és urának segítségül sietni. A hasonlat egypár részletező vonással még bővül s kifejezőbbé lesz. Még tovább bővülne a hasonló értelmű bibliai vers alapján, melyben az angyalok mondatnak szolgáló lelkeknek, Komjáthy szerint szolgáló szellemeknek, kiknek elei lángpálissal őrködtek az édenkert bemenetele felől, oda helyeztetvén a tudásfájának őrizetére. Épen úgy, mint ama tiszteletreméltó könyvtár-örség, mely a maga könyvtári tudományával s éberségével néz előre is hátra is, észreveszi a könyvrágó anobium pertinaxot, felismeri az impertinens amatéurt, a ki esetleg téli kabátot is elemel, szerény tankönyvvel is beéri, phototypiás csereberét folytat, néha egy-két, más valaki példányából hiányzó levél kitépésére is vállalkozik stb.

Fájdalom! hogy a könyvtári tudományok mind a mai napig majdnem tehetetlenek ezzel az eredendő bűnnel szemben, mert a mikorra egy-egy ragadozó könyvbarátot nyakoncsípnek, az akkor már, ki sem tudja, ő sem mondja, hány esetben nem volt rajta kapva. A regősökkel szólva:

Szállhat isten házodra
Sokável, seregível,
Szárnyos angyalível,

meg falábú invalidus vitézekkel: mégis bittal ütheted a nyomát tolvajnak is, két-három helyen elkönyveit, czédulázott, bebélyegzett könyvednek is. Orgazda neveli a betyárt, amateur meg antiquarius a könyvtolvajt. Ez szükségből űzi a mire vetemedett, némely amateur gratulál magának, ha sikerül akár ezen a réven is egy-egy ritkább könyvet »megmenteni.« Az antiquarius, — antiquarius.

Elismerés illeti a múzeumok és könyvtárak orsz. felügyelőségét azért, hogy Ferenczi Zoltánnal megíratta a Könyvtártan alapvonalait, melyben mindenről van szó, a mit a könyvtárral bánoknak tudni kell. Sokat rövidebben kellett tárgyalnia, a miről bővebben óhajott volna írni; de nekünk egyelőre ez is elég. A czélt és feladatot Gyulai Farkas kör-

vonalozza, a mire nekünk magyaroknak különösen törekednünk kell: s ő sem hallgatja el, hogy lassan törekszünk. A felügyelőség buzgó és tevékeny, a közönség indolentiája permanens. Közkönyvtáraink látogatottsága csekély, tudomány iránti érdeklődésünk még csekélyebb; forma és lényeg folytat valami bágyadt küzdelmet s még nem lehet állítani, hogy az utóbbi javára már elkezdett volna billenni a győzelem.

A felügyelőség részéről megindított formális tenni valók haladnak, de viszonyaink közt nagy szükség volna még egynek a megindítására. A csere-viszony létesítésére hazai könyvtáraink között. Az az áremelkedés, a mi az értékesebb s ritkább könyvekre nézve évről évre tapasztalható, régen gondolkodásra bírhatott volna bennünket. Anyagi erőnk korlátozottsága mellett vétek annak a gazdálkodásnak a folytatása, a melylyel, könyvtáraink minden kettős vagy felesleges példánya potom árért antiquarius boltokba vándorol, honnan drága pénzen vásárolja meg a mire szüksége van mindenik könyvtár, holott ezek mindenike ajánlhatott volna egy másnak elfogadható cserét. Innenonnan 40 éve annak, mikor a Nagy István-féle könyvtár sorsán okulhattunk volna; azóta már több is veszett Mohácsnál, hanem azért a mikor van, szórjuk a pénzt akkor is mikor szórért szórt cserélhetnénk s mindenki nyereséggel térhetne meg a vásárról.

Ferenczi könyvének számos illusztrációjából nem csak azt látjuk, hogy azokból a könyvtári butorokból nálunk még kevés van használatban, hanem azt is, hogy azok nagy részét javítani kell. Azok a vetemedhető polczok, fogas léczek, rézcsapok stb. még korántsem annak az időnek butorai, a mikor a már is borzasztó módon szaporodó könyvmenyenyiség számára helyet tud teremteni a könyvtárban. Talán Amerika hamarabb megtanítja a világot erre, mint ma még gondoljuk. A hol a bostoni egyik könyvtár 1901-ben 37,000 kötetrel szaporodott, hihető hogy nemsokára kényszerülve lesz a könyvtári tudomány a könyvtár építészeten kezdve a kölcsonzés módjáig valami megfelelőbb találmánnyal állni elő. Hogy nem a mi egyetemi könyvtár-épületünk lesz a minta, arról bizonyosak lehetünk. Talán nem és a raktár-rendszer. Kettőt lehet képzelni. Egyik az u. n. pavillon-rendszer az elkülönített szakok számára. Miért égne meg egyszerre minden s miért legyen összezsúfolva minden, a mikor az egyes tudománysszakok különben is annyira önállóakká válnak, hogy a rokonok is idegeneknek kezdik egymást tekinteni. A másik az amphitheatraliter colossalis építkezési mód. Bennök és rajtok semmi sem képzelhető fából. Elég a fatábla, bőr, papír, enyv, csiriz a mi a férget neveli, minek még többet oda hordani. Constant-Houlbert rennesi tanár legújában ötvenre teszi a könyvpusztító különféle rovarok számát. Boile görzi vegyintézeti igazgató a szénkéneget állapítja meg, mint az ezek pusztítására leghathatósabb szert. Erre a célra szerkesztett készüléke használásakor tűzveszélytől sem kell tartani.

A könyvkötés haladhat tovább is szépen fejlett művészeti irányban, de a drótos iparral kezdett viszonyát is tovább kell fejlesztenie. A könyvtábláknak elébb-utóbb valamiféle pléhből kell készülniök.

A mi a szakrendszert illeti, kétségtelen, hogy az anyag temérdek-

sége miatt, a Dewey Melvil-féle numerizáló rendszer fogja a többit kiszorítani. A mi a könyvtári, tudni és tenni való dolgokban inkább a formára tartozik, hadd legyen minél egyszerűbb és gyorsan kezelhető, a mi pedig tudomány, fejlődjék mint tudomány. A pedantéria érvényesüljön a hol hasznot tehet, de nagygyá felfújt aprólék formák mögül ne mutogassa magát cothurnusokban ágaskodva.

Ma már az »ex libris«-eknek is van irodalma! Valamikor tudományban, politikában, harcztéren stb. számot tett emberekről nemcsak érdekes, hanem fontos dolog is tudni, hogy miféle könyvből merítették a mit írtak, mondtak, cselekedtek: de mi érdeke van annak, hogy egy-egy filozofáló borbély, politikus csizmadia, vagy Csengery Antal terminológiája szerint prókátor-mesterember, hébekorba miféle könyvért tette le kezéből a kaptafát? s miféle prücsköt pingált az »ex libris«-ére? — Ezek úgysis bajosan fogják utólíerni Kónyi Jánosnak, a becsületes strázsamesternek Várta multságbeli szárnyas békáját, s még távolabb maradnak a veszprémi jeruzsálemhegyen 1901-ben talált, kővévált fogas teke-nős békától.

Különben az »ex libris«-ek kora nem a XV. századdal kezdődik, mint közönségesen hiszik. Krisztus előtt 1430 körüli időből maradt fen az eddig ismert legrégebb »ex libris«, III. Amenophis egyiptomi király idejéből és könyvtárából. Ez a kis világos-kék cseréptábla Tell-el-Amarnában találtatott, a Brit. Museumban 22878. 91—5—9, 41. sz. a. látható s a vad fűgéről és datolya pálmáról (vagy azok beszélgetéséről) szóló könyv jelzéseül szolgált. Rajta olvasható a király és királyné cartouche-a.

Megszívlelendő mindaz a mit Gyalui Farkas mond, bár ha gondolkozni szerető nemzet volnánk, azokat már mindnyájunknak régen tudnunk kellene. Használni kell Ferenczi Zoltán könyvét, követni a benne foglalt útmutatásokat, hogy eddigi közönyösségünket, gondatlanságukat elhagyva, ne engedjük veszni, pusztulni a mink van. Ha túlerhelt tanárainknak lehetetlenné tesszük, hogy a tudományokkal pensusaikön túl is foglalokozhassanak, ha a mindenféle hivatalok s életmódok szintén egyre kevesebb időt engednek a tudományos foglalokozásra, ha hijába való a várakozás, hogy gond nélkül élhető hazánkfnai közül többen szánják magokat az észlelhető fogyatkozás pótlására, sőt ha még a népkönyvtárak közönsége is csak hírlappal kíván még ma táplálkozni: gyűjtsünk, dolgozzunk, takarítsunk a jövő nemzedék számára, melynek talán megvirrad még valaha.

BB:

